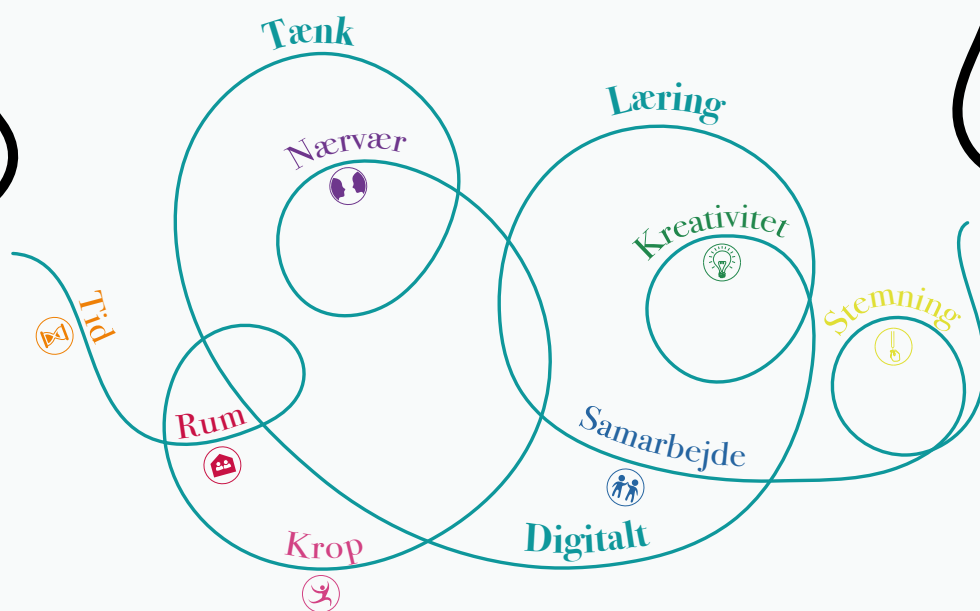

Tænk Læring Digitalt

En samtalebog om fænomener i online læring

Af Malene Bolding og Charlotte Lærke Weitze

Saxo Publish

Tænk Læring Digitalt

- En samtalebog om fænomener i online læring

af

Malene Bolding

&

Charlotte Lærke Weitze

Forfattere: Malene Bolding & Charlotte Lærke Weitze

Layout: Charlotte Lærke Weitze

ISBN: 9788740438765

© Malene Bolding & Charlotte Lærke Weitze

Udgivet 2021

Forlaget Saxo Publish

TID

RUM

KROP

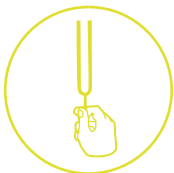
NÆRVÆR

SAMARBEJDE

KREATIVITET

STEMNING

FÆNOMENER I ONLINE LÆRING

INDHOLDSFORTEGNELSE

INTRODUKTION	11
Fænomener i undervisning og uddannelse	11
Kapitlerne	13
Struktur på hvert kapitel	15
Vores metode	15
OM FORFATTERNE	18
1 TID	21
Tre dimensioner af tid	23
Tid til at mødes	23
Tid til at lære	23
Tid som et kontraktforhold	24
Tiden online	24
Redidaktisering med øje for tiden online	25
Tid til at mødes online	25
<i>Underviseren som forbindelsesofficer</i>	25
<i>Teknologien som en stressfaktor</i>	26
<i>Teknologisk fortrolighed</i>	28
Tid til at lære online	29
<i>Styr på tiden</i>	29
<i>Tid til at være herre over sin egen læreproces</i>	30
<i>Det går for stærkt</i>	31
Tid som et kontraktforhold online	32
Tid er et spørgsmål om ledelse	34
Didaktiske greb	35
2 RUM	37
Tre sider af læringsrummet	39
Det fysiske rum	39
Det sociale rum	40
Det didaktiske rum	40
Rummet online	40
Redidaktisering af rummet online	41

Det fysiske rum online	41
<i>Spaces and places</i>	41
<i>Rum og spillerum i fysiske og virtuelle rum</i>	43
<i>Størrelsen på de fysiske rum</i>	43
<i>Virtuelle rum</i>	44
<i>Tilstedeværelse</i>	45
Det sociale rum online	47
<i>Undervisningens sociale rum</i>	47
<i>På grænsen mellem virtuelle og fysiske rum</i>	49
Det didaktiske rum online	51
Rummet sætter rammer	52
Didaktiske greb	53

3 KROP 65

Tre sider af læring og krop	57
At lære at kunne noget med kroppen	57
At bruge kroppen som et redskab til læring	57
Kropssprog og kommunikation	57
Læring og krop online	58
Redidaktisering af læring med hele kroppen	58
At lære at kunne noget med kroppen online	59
<i>Hvornår skal man vælge det virtuelle til eller fra?</i>	60
At bruge kroppen som et redskab til læring online	61
<i>Telepresence og virtuel forestillingsevne</i>	62
Kropssprog og kommunikation online	63
<i>Pædagogisk takt</i>	63
<i>Jeg ser, at du ser mig, og du ser, at jeg ser dig</i>	64
Tænk kroppen med	64
Didaktiske greb	65

4 NÆRVÆR 67

Tre vinkler på nærvær	69
Nærvær - at være aktivt til stede	69
Nærvær - at se andre	69
Nærvær - at være tilgængelig	70
Nærvær online	70
Redidaktisering med nærvær for øje	71

Nærvær - At være aktivt tilstede online	71
Nærvær - at være tilstede online	73
<i>At være telepresent</i>	73
Nærvær - at se andre online	75
<i>Turtagning</i>	75
<i>At kunne ses</i>	76
Nærvær - at være tilgængelig online	77
Nærvær og læring online	78
Didaktiske greb	79
5 SAMARBEJDE	81
Tre dimensioner af samarbejde	83
Samarbejde som samtale	83
Samarbejde som at samskabe	83
Samarbejde og relationer	83
Samarbejde online	84
Redidaktisering af samarbejde online	84
Samarbejde som at samtale online	84
<i>Tiltag der støtter samtalen</i>	86
Samarbejde som at samskabe online	88
<i>Analoge produktioner og kollaborative digitale værktøjer</i>	89
<i>Potentialer i samskabelse</i>	92
Samarbejde som relationer online	93
Samarbejde i uddannelses- og arbejdsliv	95
Didaktiske greb	96
6 KREATIVITET	99
Tre sider af kreativitet	101
Det kreative som en aktivitet	101
Det kreative håndværk	101
Det kreative som et repertoire	102
Kreativitet online	102
Redidaktisering af kreativitet online	102
Det kreative som en aktivitet online	102
<i>Kreativitet som en øjenåbner</i>	103
<i>Kritisk tænkning versus kreativitet</i>	104
<i>Kreativitet der åbner for at lære</i>	105

Det kreative som et håndværk online	105
<i>Det digitale håndværk</i>	106
<i>Det analoge håndværk</i>	107
Det kreative som et repertoire online	107
<i>Noget at pejle efter</i>	108
reative undervisere og undervisning i kreativitet	110
Didaktiske greb	110
7 STEMNING	113
Tre stemninger	115
Stemthed og samstemthed	116
Klimaet	116
Dramaturgien	117
Stemninger online	117
Redidaktisering med øje for stemninger online	118
Stemthed og samstemthed online	118
Klimaet online	120
<i>Conversational framework</i>	121
<i>Multimodalitet</i>	122
<i>E-moderatorer</i>	122
Dramaturgien online	123
<i>At skabe en god atmosfære</i>	124
<i>At bruge sanserne som dramaturgiske greb</i>	124
<i>At skabe plads til deltagerne på scenen</i>	125
Stemninger og læring online	127
Didaktiske greb	127
TÆNK LÆRING DIGITALT	129
Om at tænke læring digitalt	129
Den kreative proces	130
Aktionslæring	130
Undervisernes kreative kompetencer	131
Spil	132
Samtaler	133
LITTERATURLISTE	135
BAGSIDE	143

INTRODUKTION

Hvordan agerer vi, når elever slår kameraet fra? Hvordan kan det virtuelle undervisningsrum forstås? Hvordan ser nærvær og pædagogisk takt ud på skærmen? Bogen handler om, hvordan vi håndterer de kulturelle og sociale sider af undervisningspraksis, når vi mødes online.

Undervisning online er ikke det samme som undervisning, når man er fysisk sammen. Næsten alle, vi kender, har gjort sig erfaringer med online undervisning, enten som underviser eller som deltager. Vi ønsker at samle op, systematisere og forstå, hvad der er på spil. For på nogle parametre er det virtuelle rum så forskellig fra det fysiske, at man, selv som rutineret underviser, bliver novice og må begynde forfra.

Bogen beskæftiger sig med problemstillinger og potentialer i synkron (samtidig) online undervisning over videokonference. Så når vi herefter skriver online eller virtuel undervisning, så er det i betydningen undervisning, samarbejde og mødevirksomhed over videokonference.

FÆNOMENER I UNDERVISNING OG UDDANNELSE

I denne bog ser vi på tid, rum, krop, nærvær, samarbejde, kreativitet og stemning, der alle er hverdagsfænomener, og som rummer kulturelle og sociale aspekter af undervisning og uddannelse. Vi indretter for eksempel de fysiske undervisningsrum, så de fungerer til gruppearbejde, laboratorieforsøg eller forelæsninger. Når undervisningen er online, har vi også gruppearbejde, laboratorieforsøg og forelæsninger, men rummet ser ganske anderledes ud. I bogen undersøger vi online undervisning, ved at se på hvordan fænomenerne tid, rum, krop, nærvær, samarbejde, kreativitet og stemning optræder i nye klæder. Disse fænomener har udkrystalliseret sig empirisk i vores samtaler med undervisere og studerende, og når vi sammen har reflekteret over, hvad vi har oplevet i det virtuelle rum. Derudover er vi stødt på fænomenerne i vores eksperimenter i praksis, i forskningsartikler og i den offentlige debat.

Vi har indsamlet cases, interviewet og arbejdet dialogisk med fænomenerne, indtil vi syntes, at de trådte tydeligt frem. Fænomenerne optræder parallelt i undervisning og griber ind i hinanden. Det er lidt som en regnbue, vi kan beskrive som rød, orange, gul, grøn osv, selvom der er alle mulige variationer ind i mellem. Vi har i analysen af empirien ønsket at finde distinkte fænomener svarende til rød, orange, gul, grøn, osv. Undervejs har vi vendt og drejet ideer, der ligger på kanten. Det har været en proces, hvor nye fænomener er dukket op. Vi har også arbejdet med fænomener, som i processen er forsvundet, enten fordi de viste sig at være en del af noget andet, eller fordi de ikke i tilstrækkelig grad bidrog til karakteriseringen af online undervisning.

Det er bogens ærinde, at undersøge hvordan online undervisning adskiller sig fra klasserumsundervisning, så vi kan sætte ord på oplevelser, uro, forbehold, frustrationer samt nye didaktiske dilemmaer og muligheder, der kan opstå i den virtuelle undervisning. Er du underviser, eller faciliterer du online møder, håber vi, at du kan gen-kende dilemmaerne og bruge nuancerne og begreberne som afsæt for refleksion og videre udvikling af din praksis. Er du leder, kan du bruge fænomenerne som udgangspunkt for drøftelser om grundlæggende værdier og strategier for online undervisning. Vi mener, at online undervisning er en betydningsfuld undervisningsform, der må udvikle sine egne greb. Vi vil, med vores fokus på fænomenerne, et stik dybere ned i læreprocesser og undervisningspraksis online, end vi kan med gængse didaktiske modeller. Fænomenerne anvender vi som en slags metaforer, der gør det muligt at se undervisningspraksis i et særligt lys. Måske kan fænomenerne ligefrem bruges som didaktiske grundsten i et slags periodisk system, med hvert sine særlige kendetegn og betydninger for læring og samspil i online undervisning?

Hvert af fænomenerne tid, rum, krop, nærvær, samarbejde, kreativitet og stemning har fået sit eget kapitel. Bevidst navngivet i ubestemt ental. Altså ikke kroppe eller kroppen - men slet og ret krop. Det skyldes, at kapitlet ikke skal ses som en fuldkommen beskrivelse af fænomenet krop, men derimod skal være et sted eller et begreb, som man kan starte en samtale ud fra. Hvilken rolle spiller krop, når nogen lærer noget, og hvordan optræder kroppen i virtuelle undervisningssituationer?

Fænomenerne er trådt frem gennem analyser af underviseres fortællinger - ikke ved at læse ordbøger. Oftest svarer de forskellige fremkomne vinkler på fænomenerne dog alligevel til gængse ordbogs-forklaringer. Det har vi tolket som en bekræftelse på, at fænomenet reelt optræder som et særskilt fænomen i undervisning; og at vi har talt med tilstrækkeligt mange undervisere til, at fænomenet har kunnet træde klart frem.

KAPITLERNE

Bogen er tænkt som en samtalestarter og som inspiration til at reflektere over din egen virtuelle undervisning. Kapitlerne kan læses i vilkårlig rækkefølge. Vi håber, at du læser af lyst, og når du har tid og mulighed for at filosofere lidt over din egen praksis. Her er en kort oversigt over de fænomener, som kapitlerne handler om.

Tid

Tid spiller en fremtrædende rolle, for hvordan kan vi i grunden bedst bruge den tid, som vi har sammen? Tiden i online undervisning er grundlæggende forskelligt fra klasserumsundervisning, fordi det nu bliver tiden, der indrammer læringsfællesskaber. Uden mødetid, ingen møder. Vi ser på tid til at mødes, tid til at lære og tid som et kontraktforhold.

Rum

Hører du til de undervisere, der møder op i god tid, enten for at rykke rundt på borde, eller for at indrette dit eget lille underviserhjørne? Der er jo også et rum i online undervisning, men hvordan ser det ud, og hvordan kan det bruges? Vores informanter var en næsten udtømmelig kilde af kreative ideer til måder at bruge det nye rum på. I kapitlet kaster vi lys på det fysiske rum, det sociale rum og det didaktiske rum.

Krop

Kroppen er et redskab i læreprocessen, og somme tider er målet i sig selv at tilegne sig en kropslig færdighed. Kroppen i online undervisning er væsensforskellig fra kroppen i klasserumsundervisning, fordi vi ikke kan lære på samme måde af hinandens kroppe, når vi ikke er i samme fysiske rum. Kapitlet kommer omkring kroppen som skal lære noget, kroppen som redskab i læreprocessen samt

kropssprog og kommunikation.

Nærvær

Kapitlet om nærvær er en nødvendighed. Undervisning er en relationel praksis, der rækker meget længere end velvalgt undervisningsmateriale, gode processer og interessante pointer. Med ordet nærvær kan vi tale om undervisning som en relationel praksis, og som en af de første og største kerneudfordringer i omlægningen af klasserumsundervisning til virtuelle møder. Det handler om nærvær som at være til stede, som at se andre og som at være tilgængelig.

Samarbejde

Fænomenet samarbejde er med, fordi det er noget, mange undervisere fremhæver som værdifuldt. Gevinsten ved at samarbejde med kollaborative værktøjer som f.eks. google docs er, at underviseren kan kigge med fra sidelinjen og vejlede elever og studerende i deres skriveprocesser. Tilsvarende kan deltagerne kvalificere egne og andres læreprocesser ved undervejs at kigge medstuderende over "skulderen" i det virtuelle univers. Udover at betragte samarbejde som samtale, ser vi på samarbejde som at samskabe og på samarbejde som relationer.

Kreativitet

Kreativitet er det kapitel, hvor teknologien kommer allermest til syne, som et redskab gennem hvilken deltagerne kan udtrykke sig. Kreativitet er dog mere og andet end udtryksformer ved at være en læreproces i sig selv, en måde at lære på ved at internalisere omverdenen "gennem hænderne, op i armene og ind i hovedet" som en underviser udtrykker det. Vi ser på kreativitet som en aktivitet, som et håndværk og som underviserens repertoire af didaktiske greb.

Stemning

En deltager i eHøjskolen insisterede på, at stemning er et vigtigt fænomen i god undervisning. I kapitlet undersøger vi, hvordan man kan iscenesætte en ydre fortælling om undervisningen eller sætte rammer om undervisningen, der bidrager til at skabe en god atmosfære for læring. Vi ser på stemning som stemthed, klima og dramaturgi.

STRUKTUR PÅ HVERT KAPITEL

Hvert kapitel er opbygget efter samme skabelon, som i store træk rummer:

- et par cases, der slår en tone an og lokker dig indenfor
- en samtalemenu¹
- fænomenet som det kommer til udtryk i en klasserumskontekst, og sidst men ikke mindst
- fænomenet som det kommer til udtryk i online undervisnings- og læringsmiljøer

Bogen er en samtalebog, der inviterer til fortsatte samtaler mellem kollegaer, og den har en eksplorativ tilgang til det at bedrive online undervisning. Vi kommer ikke med anvisninger eller gode råd - og så alligevel... Bogen er smækfyldt med gode historier, og så har vi valgt at forsyne hvert kapitel med en række didaktiske greb og ideer, som inviterer dig til at starte eller fortsætte din egen eksplorative online praksis. Du kan finde mere materiale på bogens hjemmeside: www.tænklaeringdigitalt.dk

VORES METODE

Bogen afspejler mødet mellem forskeren og praktikerens, ikke at Charlotte ikke er praktiker og ikke at Malene ikke udforsker praksis, men vores metoder er grundlæggende forskellige. Forskeren applicerer og lægger det teoretiske fundament til grund for eksperimenter og undersøgelser i praksis, baseret på en grundig forståelse af sammenhænge og nuancer. Praktikerens lader det vokse vildt nedefra og bruger intuition og praksisoplevelser som udgangspunkt for at få øje på mønstre og forklaringer. Gennem vores fælles diskussioner er det blevet til et blik for de nuancer, der er på spil i online undervisning, og som har været med til at forme bogens nedslag i tid, rum, krop, nærvær, samarbejde, kreativitet og stemning.

¹ *Samtalemenuen er et værktøj, som vi udviklede i forbindelse med en række workshops i eHøjskolen om online læring. Med samtalemenerne sætter vi fænomenerne til debat og inviterer dig og dine samarbejdspartnere til at rette opmærksomheden mod jeres egne forståelser af fænomenernes betydning for læreprocesser.*

Bogen er blevet til i et virtuelt samarbejde. Vores arbejdsmetode har mest af alt været som en vandretur gennem ukendte landskaber, hvor vi på skift har fundet noget at kaste vores fælles opmærksomhed imod. Vi har arbejdet forskudt i google drev, vi har arbejdet i teksten samtidig, og vi har formuleret afsnit i fællesskab, når vi mødtes på zoom. Det er vokset i mange ustyrlige retninger. Vi ville ikke have kunnet diskutere os frem til en form, for dertil tænker vi for forskelligt, men af de mange retninger på skrivelserne emergerede en form, som vi synes inviterer til refleksion, samtaler og eksperimenter om online undervisning i praksis.

Opmærksomheden er gennem hele bogen rettet specifikt mod parametre, som man har mulighed for at ændre på i et undervisningsdesign. At bedrive undervisning er en elastisk praksis, som altid skal tilpasses øjeblikket. Det er vigtigere, at vide hvor og hvordan elastikken kan give sig, frem for at insistere på at undervise i faste metermål.

Bogen henvender sig til undervisere i alle fag på alle niveauer af uddannelsessystemet, som underviser elever i skolen, studerende under uddannelse og voksne i efter- eller videreuddannelse. Vi præsenterer cases og fortællinger om elever og studerende og medarbejdere, som vi samler under betegnelsen deltager. Vores teoretiske fokus er på udvikling af digitale undervisnings- og læringsdesigns. Vi undersøger underviserens praksis og tilrettelæggelse af online undervisning over videokonference. Vores tilgang til læring tager udgangspunkt i et konstruktivistisk læringssyn, hvor det er en forudsætning for at lære, at deltagerne er aktive i undervisningen og således medvirker til at skabe deres egen læringsoplevelse. Vi er bevidste om, og enige i, at ingen kan lære nogen noget, men at læring er en indre psykologisk tilegnelsesproces, som opstår på baggrund af hver enkelt deltagers tidligere oplevelser. Underviseren træffer sine didaktiske valg og møder deltagerne i en social og pædagogisk praksis, netop ud fra en forhåbning om at skabe plads til, at nogen kan lære (sig selv!) noget.

Om online læring tænker vi, at det er muligt at skabe god online undervisning over videokonference. Ikke som en erstatning for noget, men som et tilvalg fordi online undervisning skaber nogle ganske særlige betingelser for samvær, samtale og samskabelse.

Endelig vil vi opfordre undervisere til at 'tænke læring digitalt', med det udgangspunkt, at læring kommer før det digitale.

Vi håber fænomenerne vil tale til dig og inspirere til at sætte samtaler og eksperimenter i gang.

Tak til alle de undervisere, elever og studerende, som gennem bogen giver deres tanker videre, og ikke mindst tusind tak til Signe, Lotte og Bonnie for at læse med.

1 | TID

“Der er én ting, jeg synes er meget anderledes online... jeg er vant til, at når jeg kommer ind i undervisningslokalet, så skal jeg lige have ørenlyd, eleverne skramler med stolene, roder efter bøgerne i tasken og snakker på kryds og tværs. Når vi starter undervisningen på zoom, så har de fleste lukket for mikrofonen. Der sker ikke noget, de taler ikke, før jeg ligesom sætter det i gang.”

“Vi har skullet finde en form på online undervisning. Underviserne holdt mange forelæsninger i starten, og vi mistede følingen med de studerende... Vi var nødt til at spørge os selv om, om forelæsninger virkelig var den bedste måde at bruge tiden på, når vi nu var sammen... og det var det jo ikke... jeg er sikker på, at det kommer til at smitte af, så vi også kommer til at se på, hvordan vi bruger tiden bedst muligt i den fysiske undervisning.”

Hvad er “den bedste måde at bruge tiden på”? siger studielederen i det sidste citat. Hun sætter dermed sin finger på et af de mest centrale didaktiske spørgsmål. For undervisning handler om at prioritere: Hvad skal vi læse? Hvordan skal vi arbejde? Eller med andre ord, hvad skal vi bruge tiden til, hvadenten den er sparsom eller rigelig?

I kapitlet om tid undersøger vi tidsforskelle mellem fysisk og online undervisning. Vi vil undersøge hvilken rolle tiden spiller ved at se på tid til at mødes, på tid til at lære, og på tid som et kontraktforhold mellem undervisere og deltagere. Vi håber, at kapitlet giver dig en fornemmelse for tid og giver dig mod til at skrue på tiden i din egen online undervisning.

Hvordan tænker du tid og læring?

Formålet med samtalemenuen er at rette blikket mod din egen forståelse af tid og læring, dine værdier, dit fag og de rammer, som du arbejder inden for. Del menuen med en kollega, eller brug den som foder til dine indre dialoger.

- Hvornår lærer du bedst?
- Hvad betyder tid for læreprocesser?
- Hvornår løber tiden fra dig?
- Hvornår er tiden givet godt ud?
- Hvilken betydning tillægger du tid, når du planlægger undervisning?
- Hvilke tidsforskelle ser du mellem undervisning online og onsite?

TRE DIMENSIONER AF TID

Tid kan være en periode, der måles i timer, dage og år. Det kan være et tidspunkt at mødes på, og det kan være et historisk holdepunkt som i fortid, nutid og fremtid. Når man er underviser, er tid en ressource, der skal forvaltes.

Tid er en uomgængelig dimension i undervisningsplanlægning, ikke mindst i online undervisning. For når vi mødes online, uden fælles steder, mure og vægge, er det tiden, der indrammer det vi er fælles om, ved at skabe rum til samvær, samtaler og samarbejde.

Synkron online undervisning er undervisning, der foregår over videokonference, f.eks. over Google Meet, Zoom, Skype eller Microsoft Teams. Synkron online undervisning er dermed teknologisk i familie med sådan noget som webinarer, hvor én person henvender sig til mange i monologisk form. Men synkron online undervisning adskiller sig didaktisk fra webinarer ved at være dialogisk af natur. Virtuel eller online undervisning er som udgangspunkt uafhængig af sted, men afhængig af tid. I synkron online undervisning kan deltagerne bidrage, spørge og interagere med hinanden og med underviseren.

TID TIL AT MØDES

Tiden skaber rammen for vores møder, ikke kun i digitale rum uden vægge, men også i skoler og på campusser. Inden for murene indrammer tid møderne, så vi ved, hvornår vi skal mødes. Undervisningsinstitutioner er ramme om både formelle og uformelle møder. På de fleste uddannelsessteder er der fri adgang i dagtimerne, mens det kræver studiekort, nøgle eller andet at komme ind på andre tidspunkter. Som ansat er det en festdag, når undervisningsåret starter og gangene fyldes med latter og snak, og der igen er kø i kantinen.

TID TIL AT LÆRE

Læring er en forandringsproces, der kræver tid; tid til at lytte, tid til at reflektere og tid til at eksperimentere. Knud Illeris definerer læring som "enhver proces, der hos levende organismer fører til en varig kapacitetsændring, og som ikke skyldes glemsel, biologisk modning

eller aldrig". Den lærende gennemgår en forandring - bevæger sig fra A til B. Det er en bevægelse, der afhænger af udgangspunkt og af mål, og som varierer i tid. Hver enkelt kan opleve, at hastigheden varierer fra fag til fag, og fra dag til dag. Noget erkender man på et splitsekund, mens andre kapacitetsændringer kræver motivation, koncentration og længere tid.

TID SOM ET KONTRAKTFORHOLD

Grundlaget for undervisningsforløb er, at deltagere og underviser indgår i et samspil baseret på en mere eller mindre tydelig kontrakt. Deltagerne indvilger som udgangspunkt i at lade sig lede gennem et fagligt område og sætte tid af til forberedelse, opgaver og re- fleksion. Underviseren stiller sin tid til rådighed gennem lektioner og vejledning. Begge parter investerer altså ressourcer i form af tid i et undervisningsforløb. Så længe kontrakten er gældende, er man gensidigt forpligtet, og med kontrakten følger en aftalt arbejds- og rollefordeling.

TIDEN ONLINE

Det at mødes er det altoverskyggende designprincip i synkron online undervisning. Læring er en social proces, og synkroniciteten betyder, at deltagerne kan interagere direkte. For det første kan deltagerne gennem dialog bruge hinanden som en ressource til at forstå det faglige og dets relevans. For det andet kan samværet fremme motivation. For mange deltagere er det motiverende at mødes og skabe relationer. Motivation er den drivkraft, som kan medvirke til, at deltagerne investerer den fornødne portion psykiske energi i læreprocessen. For det tredje giver mødet med andre deltagere mulighed for at få øje på sine egne særkender, kompetencer og værdier.

Synkron online undervisning er uafhængigt af sted - men ikke af tid. Tiden skaber rammen for møderne, fordi vi ikke har mure, vægge og rum at samles i. Derfor får tid en ny betydning, når undervisningen flytter online. Tiden bliver det, som vi er fælles om.

Online undervisning ændrer ved nogle grundlæggende tidsmæssige forhold for både undervisere og for studerende. Vi vil i kapitlet have et særligt fokus på, hvordan underviserne får en udvidet opgave med

at skabe forbindelse mellem studerende og uddannelsesinstitution; vi vil se på, hvordan undervisere kan imødegå at deltagerne mister grebet om deres egen læreproces; og vi vil se på hvordan studerende og undervisere holder kontakten, når undervisning flytter online.

REDIDAKTISERING MED ØJE FOR TIDEN ONLINE

Tiden, hvor undervisere og deltagere mødes, er en kerneaktivitet i uddannelsesinstitutioner. Når undervisning er online, er det nemt at mødes med mennesker, uanset hvor i verden de er. Omvendt møder de studerende sjældent andre studerende end dem, som de er på hold med.

Tiden opleves anderledes, når undervisningen er online. Samvær, samtale og samarbejde er digitalt medierede, så når teknologien driller, tager det tid fra den tid, som man har sammen. Omvendt er tiden online også præget af effektivitet. Det er f.eks. hurtigt at etablere grupper, og selv ultrakorte gruppearbejder er mulige, fordi elever og studerende ikke bruger tid på at bevæge sig ud og ind af lokalet.

TID TIL AT MØDES ONLINE

Når undervisere vælger det synkrone online undervisningsformat, er det, fordi de prioriterer at mødes med deltagerne, og at der er tid til at tale sammen og interagere. I dette afsnit vil vi se på, hvordan underviseren får en udvidet opgave med at være forbindelsesled mellem studerende og uddannelsesinstitution i online undervisning; og så vil vi se på, hvordan både undervisere og deltagere over tid vænner sig til brugen af teknologi i de virtuelle møder.

Underviseren som forbindelsesofficer

Fra de fysiske uddannelsesmiljøer er vi vant til, at elever og studerende får øje på sociale og faglige aktiviteter, når de bevæger sig rundt på campus. Yngre elever og studerende kan iagttage de ældre, deres studieaktiviteter og deres samværsformer. Den samme synlighed gør sig ikke gældende virtuelt - der mangler et vindue ind til andre klassers Zoom-møder.

Etienne Wenger bruger udtrykket 'læringsbaner' om det fænomen, at

studerende over tid etablerer sig i praksisfællesskaber og går fra at være novicer til at være fuldgældige medlemmer af et socialt praksisfællesskab. Det mangfoldige og pulserende studieliv er det praksisfællesskab, som nye studerende gradvist kobler sig til. Praksisfællesskabet har betydning for den enkeltes oplevelse af sammenhæng, trivsel, socialisering og faglige identitetsdannelse.

Når elever og studerende beamer sig ud og ind af undervisningen på Zoom, mister de muligheden for tilfældigt at overheøre samtaler blandt ældre studerende, se andres måde at arbejde på, eller fornemme fagets egenart ud fra de genstande, som fylder i fysiske rum. De har ikke mulighed for at søge ind i ældre studerendes praksisfællesskaber. I den virtuelle undervisning, bliver underviseren derfor et afgørende forbindelsesled til resten af uddannelsesinstitutionen. Undervisning må gentænkes, når samværet indrammes af minutter i stedet for kvadratmeter. Men hvordan griber underviseren den opgave an? Og hvilke forventninger har ledelsen?

“Det, at det var online, gjorde det muligt for mig at invitere to gæster ind fra praksis, de var bare med en halv time hver. Vores studerende brugte dem til at spille bold op ad...gæsterne fortalte om projekter, og hvilken læringsværdi projekter kan have i praksis, og vores studerende prøvede deres egne projekt-ideer af på gæsterne.”

“Jeg har hørt, at de et sted startede efterårssemesteret op med, at alle undervisere var på online, og sammen fortalte om fagene og deres indbyrdes sammenhæng til semestrets tematikker.”

“Jeg har tænkt på, om vi kunne planlægge en online temadag for alle, ledelse, undervisere og studerende... Konceptet skulle være en udviklingsdag, hvor vi i fællesskab kunne undersøge og fordybe os i et eller andet fagligt tema. Meningen skulle være at skabe sammenhæng og blik for hinanden på tværs.”

Alle tre citater er eksempler på, hvordan undervisere på forskellig vis forbinder studerende til praksis, til uddannelsens øvrige fag og på tværs af uddannelsen.

Teknologien som en stressfaktor

Online undervisning er teknologisk medieret. En underviser sætter

her ord på den proces, som hun selv har været igennem. Fra de første hektiske undervisningsgange, hvor hun primært bekymrede sig om teknikken, til nu, hvor udfordringerne med teknikken er noget hun accepterer:

“Jeg tager det noget mere afslappet nu. Altså, det med, at alt bare skal fungere... Nu ved vi, at det gør det da ikke altid... Jeg havde et billede i hovedet af, eller en forestilling om, at det var et show, der skulle køre, når klokken slog hel. Men når jeg kommer ind i et fysisk klasselokale, så kommer jeg jo også lige et par minutter før, småsnakker... men det er da tit, at vi ikke har næsen i bogen på slaget. Så trækker det fra vinduet, eller tavlen skal vaskes ren. Det er tid, hvor vi er der sammen og ligesom indtager rummet, tuner os ind på hinanden og gør os klar til at gå i gang.”

Underviseren peger på flere ting, som det er interessant at dvæle lidt ved. Hun har vænnet sig til, at teknikken ikke altid fungerer i den virtuelle undervisning, at undervisningen ikke er en fejlfri forestilling, og at den tid, som hun bruger på at småsnakke inden, hvor hun og deltagerne tuner sig ind på hinanden, er en vigtig opvarmning.

Teknikken, der driller - det gør den, hvadenten undervisningen er fysisk eller virtuel. Til forskel fra trækken fra vinduet, og tavlen der skal vaskes ren, så kræver det ofte lidt mere koncentration at løse computerproblemer. Det betyder, at det kan være sværere for underviseren at småsnakke med deltagerne, imens hun finder løsninger. Minutter, der helt og holdent koncentrerer om det, der ikke virker. Det er let at forstå, at det kan stresse selv en garvet underviser. Spørgsmålet er dog, om det er den svigtende teknik, eller om det er det manglende overskud til småsnak, der stresser mest?

Flere undervisere fortæller, hvordan teknikken i online undervisning fjerner opmærksomheden fra mødet med deltagerne. Men de fortæller også, at oplevelsen af at teknikken fylder for meget aftager med tiden. Underviserne har forskellige strategier til at få teknikken til at glide lidt mere i baggrunden. F.eks. bruger de teknologier, som de kender, eller de tester teknologien på forhånd. De møder op i god tid, og hvis teknologien alligevel driller, så småtaler de, mens de løser det. En underviser fortæller, at hun f.eks. siger: “Nu driller det”, “Hvad kan I se?”, “Virker det hos jer?”, “Jeg prøver lige, om jeg kan...”.

Endelig fortæller nogle undervisere, at de har undervisningsforløb med to undervisere på, eller at der er en studentermedhjælper med, hvor de så kan fordele undervisning og tekniske opgaver imellem sig.

Teknologisk fortrolighed

Mange undervisere, elever og studerende har oplevet, at de over tid finder sig til rette i online undervisning - der vokser en lethed eller selvfølgelighed frem, når de bliver fortrolige med kommunikationsformerne og lettere kan jonglere mellem forskellige platforme til gruppearbejde, faglige diskussioner og sociale interaktioner.

Underviseren taler om at udvikle fortrolighed med det virtuelle rum, når hun sammenligner med det fysiske klasselokale, hvor det trækker fra vinduet og tavlen skal vaskes ren. Lindén, Kanninen, Kuipianinen og Annala skriver, hvordan vores forhold til de steder, som vi bruger, udvikler sig over tid:

“The experience of place – and indeed the relation of place and the self – can also be described as “thick” or “thin” (Casey 2001). By thick places, Casey refers to spaces to which human beings have a strong connection, where their personal enrichment can flourish, and they feel the spaces as their own. A thick place is meaningful, embodied and emplaced in activities and movements. Usually, we come to know the new place where we are by moving around and having a grasp of the space. A place becomes familiar and home-like, and we become engaged in the place and the activities in it”.

Med tiden tilegner vi os viden, erfaring og en praksis med det digitale - en fortrolighed, der gør, at vi kan interagere mere frit.

På et dansk universitet arbejdede man i en årrække ihærdigt med at implementere og promovere en læringsplatform - et Learning Management System (LMS), der skulle fungere som en fælles kommunikationsplatform mellem institution, undervisere og studerende. LMS'et skulle opfylde nogle strukturelle behov og var ikke umiddelbart designet til den mere uformelle dialog. På trods af mange implementeringstiltag valgte de studerende alligevel at undgå LMS'et ved at udnævne en LMS-ansvarlig, der straks kopierede beskeder fra LMS'et over i holdets facebook-gruppe. Det er et eksempel på, at de studerende oplevede LMS'et som et uvant eller 'thin' læringsmiljø.

En facebook-gruppe gav dem derimod mulighed for et højere niveau af interaktion, i et miljø de var mere fortrolige med.

Studerendes og underviseres oplevelse af, at teknikken fylder mindre med tiden, kan måske forklares med en spirende fortrolighed med læringsmiljøet, og at de over tid udvikler, omformer og mestrer teknologien.

Tiden sammen, når vi mødes, handler om at skabe rum for interaktion, refleksion og samarbejde, og ja - vi bliver bedre til det med tiden.

Afsnittet om tid til at mødes online har vist, hvordan underviseren i endnu større grad online end fysisk, er forbindelsesled mellem studerende, uddannelse og institution. At teknologien skaber nye muligheder, men også at det tager tid for både studerende og undervisere at blive fortrolige med teknologien.

TID TIL AT LÆRE ONLINE

Online undervisning bliver ofte styret strammere end undervisning i fysiske lokaler. Det bringer gode ting med sig, men vi vil opfordre undervisere til at være opmærksomme på, om styring og effektivitet har en bagside. I afsnittet om tid til at lære online, ser vi nærmere på *student agency*, og på om deltageren får tid til at forblive herre over sin egen læreproces.

Styr på tiden

“Min forberedelse er markant anderledes, når undervisningen er online - jeg har en køreplan og ved, hvad der skal ske hvornår. Jeg har formuleret mine spørgsmål på forhånd, så de er skarpe, for båndbredden er mindre på skærmen. Så detaljeret er jeg ikke på processen, når det er fysisk undervisning. Egentlig er det lidt mærkeligt, og jeg har ikke tænkt over det, før du spørger... Men hvad sker der mon, når tiden er så detaljeret planlagt, som jeg gør online?”

Underviseren planlægger undervisningsforløbet med øje for undervisningen som en fremadskridende proces, hvor der er mulighed for at komme omkring centrale temaer. Ofte lægger underviseren vægt på, at der skal være variation, for at fastholde deltagernes motivation og opmærksomhed, og for at give dem mulighed for at arbejde med stoffet på forskellige måder.

“Tit kommer jeg til at bruge al tiden online på at fremlægge, fordi det er det, som videokonference-systemet er rigtig godt til - jeg kan uden besvær vise slides og stå og fremlægge de artikler, som vi skal arbejde med. Men det frustrerende er, at det faktisk netop er det modsatte af, hvad jeg egentlig vil! Jeg har jo som underviser lang erfaring med, at eleverne oplever ‘death-by-powerpoint’, når jeg kun står ved tavlen. På vores uddannelsesinstitution har vi gennem en årrække udviklet en masse aktiverende og motiverende undervisningsformer. Men dem har jeg ikke fået implementeret endnu, da det tager tid at få dem omformet, så de kan fungere over videokonference.”

De fleste undervisere fortæller, at de bruger lang tid på at være ekstra forberedte, når de underviser online. De har links klar til samarbejdsværktøjerne, som f.eks. til google drev, de er omhyggelige med opgaveformuleringerne, og de tester teknologierne inden, fordi det er ubehageligt og kan opleves som tab af kontrol, hvis teknikken ikke virker.

Tid til at være herre over sin egen læreproces

“Jeg kan ikke have det, når vi nogle gange bliver flået tilbage fra gruppearbejdet. På den ene side kan jeg godt lide den energi, der ligger i at undervisningen er afvekslende. Når den er godt tilrettelagt, så oplever jeg, at jeg bliver fagligt inspireret. Men de spring fra breakouts provokerer mig også... jeg føler lidt, at jeg ikke selv kan påvirke tempoet, og at jeg må lade mig slynge rundt i manegen... ind og ud af breakouts.”

Når underviseren styrer tiden hårdt i det virtuelle rum, oplever den studerende, at han mister kontrollen over sin egen læreproces. Han siger, at det føles som at blive slynget rundt i manegen. Rigtig mange undervisere fortæller om den modsatte side af historien, nemlig om hvor skønt det er, at man trykker på en knap og straks er eleverne tilbage fra gruppearbejde. Underviserne ved altså godt, at de sidder med hånden på en ny styrepind, hvor langsommeligheden, i at kalde folk tilbage fra gruppearbejde og gå rundt og lede efter de sidste grupper på skolen, er udskiftet med et klik på “End Breakouts”.

“Men hvad sker der mon, når tiden er så detaljeret planlagt, som jeg gør online...?” spurgte underviseren. Den studerende oplever, at han

bliver passiv, når han bliver slynget ind og ud af breakouts, han mister sin autonomi og handlemuligheder. Han har ikke mulighed for selv at bestemme tempo, men bliver "flyttet rundt på" af underviseren. Den studerende oplever derfor, at deltagelsesmulighederne bliver anderledes i den virtuelle undervisning, og giver udtryk for, at han, som et resultat, bliver mere passiv.

Vi kan kun gætte på, hvad den studerende gerne ville have haft tid til. Var det tid til at runde af med gruppen? Tid til at høre om de andre også syntes, at stoffet var svært? Tid til at reflektere? Tid til at vegetere og lade det hele synke lidt ind?

Student agency er et udtryk for det initiativ, som den enkelte studerende lægger for dagen, samt de muligheder der er for deltagelse, engagement og aktive valg. Underviseren kan med sit undervisningsdesign understøtte student agency. Hun skaber rammerne og kan stille sig selv spørgsmål som: Er der tid nok til refleksion? Hvilke muligheder har de studerende for at påvirke det virtuelle læringsforløb? Hvordan kan de studerende profilere sig i de virtuelle rum? Hvilke samspilsmuligheder er der? Og hvem eller hvad styrer tiden?

Så selvom underviseren oplever, at det giver god energi, når hun styrer processen og skaber en fælles fremdrift online, så er det alligevel værd at dvæle ved spørgsmålet om, hvordan vi kan skabe virtuel undervisning med tid til refleksion og plads til, at deltagerne på en aktiv måde får mulighed for at sætte aftryk på egen læreproces.

Det går for stærkt

Flere elever og studerende oplever, at online undervisning går for stærkt, når undervisningstiden er planlagt til mindste detalje. En studerende udtrykker det således:

"Det går simpelthen for stærkt! Jeg kan f.eks. ikke nå at tage noter. Nogle undervisere er gode til at skabe en struktur, hvor man ligesom har en fornemmelse af, hvor man er på vej hen...men tit, så kører det bare ud i én køre... Der er ikke tid til at tænke sig om, så misser man et par slides, og så er man ligesom koblet af. Det føles som om, det hele går hurtigere online. Man skal lytte, skrive og forstå på samme tid... Havde det været en video, ville jeg have stoppet den undervejs, bare for at tage noter eller måske spole lidt."

Da vi spurgte ind til, hvordan det med hastigheden adskiller sig fra fysisk undervisning, var en af forklaringerne, at forelæsningsen "bliver hængende" lidt længere i det fysiske rum, end når man mødes virtuelt. En fysikstuderende fra universitetet fortæller, at "der stadig står noget af det, som vi tidligere snakkede om, på tavlen... og så er tempoet langsommere, simpelthen fordi det tager længere tid at skrive på en tavle og bevæge sig rundt i et rum, end det tager at skifte slides, når vi mødes på skærmen". Så det, at underviseren er velforberedt, kan have den afledte effekt, at tingene kommer til at gå for hurtigt i online undervisning.

Det er lidt af et paradoks, at det der fra underviserens side er tænkt som aktiverende undervisning, kan opleves som passificerende af deltagerne, fordi det går for hurtigt, eller fordi deltagerne ikke har mulighed for at gribe ind i processen. Hvis deltagerne skal have mulighed for at flytte sig fra A til B, kræver det tid til fordybelse, refleksion, og at de aktivt kan arbejde med stoffet. I det virtuelle rum har den studerende alle redskaberne inden for rækkevidde, internettet, bøger og klassekammeraterne til at diskutere med. Udtalelser, fra både undervisere og studerende om hastighed og båndbredde, peger på, at det kræver en særlig omtanke og et arbejde med tiden i den virtuelle undervisning, at skabe luft til deltagerens læreproces.

Når vi betragter online undervisning med tidsbriller, kan vi altså se, at nye roller og deltagelsesmuligheder træder frem. Det er så grundlæggende, at det må kalde på en særlig didaktisk opmærksomhed.

TID SOM ET KONTRAKTFORHOLD ONLINE

"Det udfordrede mig, da du sagde, at underviseren forpligter sig til tid i form af lektioner og vejledninger, for jeg synes faktisk, at jeg bruger mere tid end det. Ikke nødvendigvis noget, der afregnes som en arbejdsopgave, men... jamen, jeg tænker jo på mine studerende - er opmærksom, når jeg falder over noget, der lige er relevant for dem alle, for nogen af dem eller måske kun for en enkelt. Det kan du ikke bare kalde forberedelse til lektion, det er interesse, opmærksomhed, relationer."

Underviseren peger på, at undervisning er mere og andet end det,

der lige er kalendersat. At hun har øje for de studerende og deres forskellighed, og hvordan hun på forskellig vis både ønsker at inspirere deltagerne, som en samlet flok, og samtidig vejlede hver enkelt på deres vej. Hun oplever denne opmærksomhed som en forpligtelse over for deltagerne, fordi der for hende er en uløselig sammenhæng mellem klasseledelse og undervisning.

Klasseledelse er en kompetence, der dækker over, at underviseren kan sætte rammer, organisere og støtte læreprocessen for alle. Opgaven indbefatter, at underviseren kan etablere arbejdsfællesskaber, varetage kontakt og kommunikation med deltagerne, synliggøre faglige mål, organisere forløbet og varetage den pædagogiske logistik.

Hvordan klasseledelse bedrives er kulturelt bestemt. Klasseledelse i en dansk kontekst er forskellig fra klasseledelse i flere andre lande, ved i høj grad at søge en dialogisk og inddragende tilgang frem for en adfærdsregulerende tilgang. Når lederskab er dialogisk og inddragende, må der være en ligeværdighed i relationen mellem underviser og deltagere. Når underviseren har klasseledelsen, er det derfor også et udtryk for, at deltagerne har givet hende denne ledelse. Der er således tale om en gensidig kontrakt, hvor deltagerne har tillid til, at det giver mening at gå med på den proces, som underviseren har planlagt. De har en ro i maven og en forventning om at blive guidet, og slår sig til tåls med at være nysgerrige og usikre på samme tid.

Når undervisningen er online, mangler de spontane møder på gangen, hvor den studerende kan stille underviseren et hurtigt afklarende spørgsmål, og underviseren kan kontakte den elev, som ser lidt mismodig ud. Underviseren må opfinde nye kontaktmuligheder. Nogle undervisere vælger at tilbyde ugentlige online åbent-kontortider for de studerende. Andre skaber fælles online dokumenter med hver enkelt elev, hvor de løbende skriver sammen, for at have en fornemmelse af, om eleven er glad og tilfreds, og oplever at kunne følge med. Underviserne supplerer med individuelle online samtaler, hvis der er et behov.

Klasseledelsesopgaven er anderledes i det virtuelle rum end i det fysiske. Der skal findes nye former for ad hoc samtaler, undervisningen kræver tydeligere instruktion, samarbejder skal organiseres med

andre værktøjer, og de materialer, som deltagerne skal have adgang til, skal i højere grad være digitale. Tilliden skal vokse frem på nye måder, når der er færre tete-a-tete interaktioner, når deltagerne ikke arver tilliden til undervisere fra ældre studerende, og når teknikken indimellem kan få underviseren til at føle sig inkompetent og usikker.

Tid som kontraktforhold viser, at samarbejde og tillid mellem underviser og deltager skal vokse frem på ny, når undervisningen flytter online.

TID ER ET SPØRGSMÅL OM LEDELSE

Kapitlet om tid har beskæftiget sig med tiden som et fænomen i online undervisning og læring. En underviser pegede på, at mødet online er anderledes. “Der sker ikke noget, de taler ikke, før jeg ligesom sætter det i gang”, siger hun og fremhæver hermed, at det virtuelle rum er væsentligt forskelligt fra det fysiske rum. Om den stilhed, der hersker i online undervisningsrum, skyldes, at deltagerne endnu ikke har taget teknologien til sig, om stilheden er en kultur, der er vokset frem af det nye undervisningsformat, eller om stilheden opstår, fordi de mulige roller er så forskellige fra rollerne i det fysiske klasselokale, er ikke til at sige. Men fysisk undervisning kan ikke overføres 1:1 til virtuel undervisning.

Vi ved, at underviserne bruger tid på kreativ nytænkning, og til at udvikle deres online repertoire.

Vi har undervejs rejst tematikker om underviseren som forbindelsesofficer mellem deltager og uddannelsesinstitution, om væsentlige didaktiske elementer som deltagelsesmuligheder, samarbejdsformer og tillid, der ændrer sig, når undervisning flytter online. Vi håber at have tydeliggjort, at online undervisning er en anliggende for både underviser og ledelse. Der er brug for et strategisk blik på den enkelte virtuelle undervisnings bidrag til at skabe tværfaglig og organisatorisk sammenhæng. Ligeledes er det en ledelsesopgave at klæde underviseren på til opgaven og sikre at underviseren har teknologien, kompetencerne og opbakningen til opgaven med at skabe god online undervisning. Der er brug for en grundlæggende debat om, hvad tiden skal bruges til, når undervisningen er online.

Tiden til kollegiale drøftelser er helt sikkert givet godt ud.

Resten af bogens kapitler går et skridt tættere på selve undervisningen og belyser dilemmaer og perspektiver i online undervisning, men med tiden er rammen sat.

DIDAKTISKE GREB

De didaktiske greb er konkrete ideer til, hvordan du som underviser kan eksperimentere med tid i undervisningen.

	TID TIL AT MØDES	
	I online undervisning bliver underviseren forbindelsesleddet til resten af institutionen, hvis deltagerne skal mødes med andre, bliver det med underviseren som initiativtager.	
	TID TIL AT LÆRE	
	I online undervisning mister deltagerne af og til fornemmelsen af at være herre over sin egen læreproces.	
	TID SOM ET KONTRAKTFORHOLD	
	I online undervisning ændres forholdet mellem underviser og elev/ studerende.	
	Skab forbindelse til andre praksisfællesskaber.	Arrangér fællesundervisning med et andet hold, f.eks. forløb på tværs af hold, fag eller med internationale venskabsklasser
	Skab tid til at deltagerne kan tage styring.	Drøft løbende dine didaktiske valg med deltagerne og juster undervisningen efter behov.
	Skab tid til at diskutere roller.	Drøft med deltagerne, hvordan det er at være deltager i online undervisning og bliv enige om fælles forventninger til hhv. underviser og medstuderende.

Find flere didaktiske greb, spil og andet materiale på bogens hjemmeside:
www.tænk læring digitalt.dk

Tænk Læring Digitalt

Undervisning online er ikke det samme som undervisning, når man er fysisk sammen. I denne bog ser vi nærmere på forskellen gennem fænomener som tid, rum, krop, nærvær, samarbejde, kreativitet og stemning.

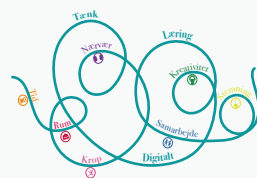
Hvordan agerer vi, når elever slår kameraet fra? Hvordan designer vi for det virtuelle undervisningsrum? Hvordan ser nærvær ud på skærmen? Bogen handler om kulturelle og sociale sider af didaktisk design og læreprocesser, når vi mødes online. Online læring er ikke kun en sag for den enkelte underviser. Online undervisning forbinder elever og studerende med Institutioner. Hvordan løser underviseren den opgave? Og hvilke forventninger har ledelsen? Der er brug for et strategisk blik samt tid og rum til eksperimenter og diskussioner.

Vores ønske er, at du kan bruge bogen som en samtalestarter, hvadenten du er ny i feltet eller har et hav af erfaringer i bagagen. Fordi online undervisning udvikler sig på baggrund af en pædagogisk og didaktisk praksis. Fænomenerne i bogen er trådt frem ud fra interviews, samtaler, praksis eksperimenter, forskningsbaseret viden, og mange dialoger os imellem. Vi har erfaring med, at fænomenerne er et godt udgangspunkt for samtaler om online læring og undervisning og kan bruges som afsæt til nye ideer og iværksætte initiativer.

Bogen er forankret i et konstruktivistisk læringssyn, og forskning i udvikling af digitale læringsdesign. Den retter sig til undervisere i alle fag på alle niveauer af uddannelsessystemet. Om online læring tænker vi: a) det er muligt at skabe god online undervisning, og b) vi skal tænke læring digitalt, hvor læring kommer før det digitale.

Hvert kapitel er opbygget efter samme skabelon, som i store træk rammer:

- Cases der knytter sig til fænomenet
- En samtalemenu
- Fænomenet i en almindelig undervisningskontekst
- Fænomenet i en digital kontekst
- Didaktiske greb

Vi glæder os til at tale med dig “indenfor” i bogens mange oplæg til samtaler.

Charlotte og Malene